

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בשלה תשע"ט לפ"ק

בעיר פאלם ספרינגס

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון אלף ע"ז

העולם. ונראה בהקדם לבאר מה דמצינו חומר במצות שבת מכל מצות התורה, דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה, חוץ ממומר לעבודה זרה ומחלל שבת בפרהסיא דדינו כעכו"ם (חולין ה.), וצריך ביאור טעמו.

אך הענין הוא, כי הנה יהודי הוא מוגבל בכל פעולותיו, אי אפשר לו לעשות ולראות ולשמוע כל מה שעולה על לבו, ולפעמים יתכן שמעיק לו הדבר שאין הוא בן חורין. אמנם אורח המתארח בבית חבירו, הוא דבר פשוט אצלו שאי אפשר לו לעשות שם כל מה שירצה, אי אפשר לו ליקח מהדברים שבבית ליהנות ממנו אם לא ניתן לו רשות. או ליכנס לחדרי הבית שלא ייחדו לו, או לראות מה יש בהארגזים שבבית, כי אין זה שלו, ולא ניתן לו רשות מהבעל הבית. ואדרבה הוא מכיר טוב ושמח ומודה על מה שניתן לו מהבעל הבית מתנת חנם הדברים שיוכל להשתמש בהם. ואם הבעל הבית רואה שהאורח מתנהג כאילו הכל הוא ברשותו, הוא מוציאו מהבית, ומראה לו מי הוא הבעל הבית.

וכמו כן כאשר מכיר האדם שיש בעלים להבירה, והוא נמצא בעולם שאינו שלו, לה' הארץ ומלואה, אז לא יכאב לבו על מה שהוא מוגבל ואין ברשותו לעשות ולראות מה שהוא רוצה, אלא יודה וישבח לקונו על מה שכן ניתן לו רשות להשתמש בהם. ויפחד מלעבור על רצון הבעלים

ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו וגו' (יד-טז). יש להבין למה הזכיר כאן לשון הרמה, 'הרם' את מטך, שלא נאמר כן בשאר המכות, אלא אמר 'קח' את מטך (ו-ט, ז-ט), או 'נטה' את ירך במטך (ח-א), וכאן אמר הרם את מטך.

ומקודם נבאר מהותו של מטה משה, דאיתא במשנה (אבות ה-ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ וכו' והמטה ע"כ. הרי שמטה זו כבר נברא בששת ימי בראשית. וטעמא בעי למה הוצרך לבראותו מאז, ולא המציאו ה' למשה בעת שנצטרך לזה. ובפשטות נראה כי קשה לפני ה' לשנות הטבע, וכמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית (שבת נג.), ולכן אם עושין לו נס מנכין לו מזכותיו (שם לב.). ואם כן בני ישראל שנעשו להם כל כך נסים במצרים, בדין הוא שיתנכו זכיותיהן עבור זה. על כן קודם שנגמר בריאת העולם וטבעה, ברא ה' מטה של משה לעשות בהם את האותות לפני פרעה, אם כן כח המטה הזה היא חלק מטבע הבריאה, שבעת שנברא המים נברא מטה שיוכל להפכו לדם, ויוכל להפכו ליבשה, וממילא אין בזה שינוי טבע.

*

אמנם עדיין צריך ביאור, למה נברא זאת בערב שבת בין השמשות דייקא, שבוה נסתיימה גמר בריאת

המשגיחים על כל פעולותיו, שאם לא ימצא חן בהנהגתו יוכל להוציאו מן העולם.

ועל כן ניתן לנו יום השבת ליום מנוחה, אשר בו האדם מעיד שיש בורא עולם, ושבתו ממלאכה מזכירו שיש בעלים להעולם שבראו בששת ימים. וממילא מכיר שאם ברצונו להתארח בעולם שאינו שלו, הוא צריך להתנהג כרצון הבעלים, ולקיים מצות ה' בכל פרטיה. ולכן מי שמומר לחלל שבת, ולא מאמין שה' ברא עולמו, אלא לדעתו העולם קדמון, הוא נמצא בעולם שהוא הפקר לכל, אז אין מה שיכריח אותו ולצוותו איך להתנהג, ולכן יצא מכלל ישראל.

*

והנה אנו אומרים (בקידוש ליל שבת) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים. ויש להבין הלא שבת היא מתחלת הבריאה עוד קודם יציאת מצרים. ויש שפירשו שהשבת תחלה למקראי קודש, שמקראי קודש הם כולם זכר ליציאת מצרים (עיין טור א"ח סימן רפ"א). אך יש שפירשו שהשבת עצמו מקושר בזכרון יציאת מצרים. והוא כי בשבת השבת אדם מעיד כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. והנה דבר זה לא ראו עיני אדם מעולם, כי גם אדם הראשון לא נברא עד יום השישי שהעולם עמד כבר על תלה. אלא שאנו מאמינים בתורת משה שקיבל מפי ה' לכתבו, ושם כתוב לאמור, בראשית ברא אלקים וגו', עד סופה של הבריאה.

אמנם ידועים המה דברי הרמב"ן (שמות יג-טז), כי מעת היות עבודה זרה בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה. מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע א-ל ויש דעה בעליון (תהלים עג-יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר,

יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה-מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכו'. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת התורה ובתורה כולה. ולכן ניתן לנו מצות רבות זכר ליציאת מצרים, להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת אלקים וכו' ע"ש.

ומעתה הנסים של יציאת מצרים הם מעידים על אלקינו, שהוא אלוה-קדמון מחדש חפץ ויכול, אשר אבותינו ראו זאת בעיניהם במצרים, ומסרוה דור אחר דור לבניהם אחריהם. ועל כן כתיב בדברות שניות, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת (דברים ה-טו). שאם יעלה על לבך ספק על השבת המורה על החידוש ועל החפץ ועל היכולת, תזכור מה ראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה. והנה השבת היא זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכירו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל זמן אותות ומופתים, ועושה הכל כרצונו, כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית. ושפיר אנו אומרים על שבת שהוא זכר ליציאת מצרים.

ולכן כיון שהאותות והמופתים במצרים הם העדות הברורה ליום השבת, שיש בורא עולם שברא עולמו, וביום השביעי שבת וינפש. ולכן ערב שבת בין השמשות קודם כניסת השבת, ברא ה' את מטה משה שבהם יעשו המופתים במצרים, שזה יעיד לעיניהם כי יש בורא עולם מחדשו ויכול ומשגיח, ואז תהא עדותו של שבת בשלימותו, שנתגלה לעיני כל ישראל בהמופתים במצרים.

ויש להוסיף עוד, כי בכל יום של הבריאה כתיב, וירא אלקים 'כי טוב' (בראשית א-ד), וביום השישי כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה 'טוב מאד' (א-לא). ומבואר

ברמב"ן, יש מפרשים כי מפני מעלת האדם הוסיף בשבח היצירה בו כי הוא טוב מאד ע"כ. וביאורו כי הן אמת שכל מה שנברא בששת ימי המעשה הוא טוב, שמים וארץ וימים ופירות ובעלי חיים, אבל אם אין אדם שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר טובה לבוראו, מה טובה מונחת בכל הבריאה, ומה לנו בעולם נאה החריבה מבני אדם, ועל כן עד יום השישי היה כל הבריאה רק טוב, ורק בבריאת האדם, אז יש תועלת בהטובה ההוא, ואז ראה אלקים את 'כל' אשר עשה והנה טוב מאד.

ולעניינינו יש לומר כי בודאי מה שנאמר וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, קאי אחר שנגמרו כבר גם העשרה דברים שנבראו בערב שבת בבין השמשות, שזהו גמר הבריאה של יום השישי. וכל זמן שלא נברא המטה של משה לעשות בו האותות של יציאת מצרים, מה תועלת יש בעולם אשר בני ישראל לא יכירו ולא יתגלה לפניהם עוצם גדולתו, להתוודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ. ומה טובה יש בבריאה כאשר לא מכירין שיש בעלים להבירה. ולכן רק אחר שנגמרו גם העשרה הדברים שנבראו בבין השמשות, שעל ידם יכירו שיש בורא עולם, אז נעשה הבריאה טוב מאד.

*

והנה מטה זו שנברא בבין השמשות, איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ) שהיה ביד אדם, נח, אברהם, יצחק, יעקב, יוסף ופרעה, ואחר כך נטלו יתרו ונטעו בגן ביתו ע"ש. (ועיין ילקוט פ' חקת תשסג). ובתרגום יונתן (שמות ב-כא) מבואר יותר, שכאשר הכיר יתרו שברח משה מפרעה השליכו לבית הכלא, והיה צפורה בתו מפרנס אותו בסתר עשר שנים. וכאשר יצא משה נכנס בהגן של יתרו, והיה מודה ומשבח לה' על הנסים, והביט וראה שם המטה שנברא בין השמשות, וחקק ומפרש עלה שמו יתברך וכו', והושיט ידו ולקחה משם, ונתרצה ליקח צפורה לאשה ע"כ.

ומתחלה נבאר הענין שנתנוהו למשה בבית הסוהר, מה פשעו ומה חטאתו כלפי שמיא שנגזר עליו כן. ובאמת קושיא זו סובבת גם על יוסף הצדיק, אשר אחר שעמד בנסיון באשת פוטיפר, נתנוהו אל בית הסוהר (בראשית לט-כ), וישב שם י"ב שנה, וכי זו תורה וזו שכרה, אחר שקידש עצמו בנסיון הגדול שנודמן לו, תהא שכרו עבור זה לישוב בבור בית האסורים.

אך באמת טובה רבה היתה גנוזה בזה ליוסף, הנה נגזר על יוסף להיות פרוש מאביו כ"ב שנה, כדי לתקן מה שפירש יעקב מאביו כ"ב שנה (מגילה יז). והוא בחור צעיר בן שבע עשרה שנה, יפה תואר ויפה מראה, יושב בערות הארץ בין שטופי זמה, כמה נסיונות יעלה לפניו שם שיוכל להחזיק בקדושתו. הוא נמצא יחידי שם, אין לו ממי להתבייש, אין מי שיוכיחנו, ובקל יוכל הכלל ישראל לאבד אחד משבעה הרועים, יוסף הצדיק, המרכבה לקדושת היסוד. ולכן אחר שעבר הנסיון הראשון, וראה ה' טוהר לבו, הצילו ה' מהנסיונות השונות שעתידין לעמוד לפניו, והניחו אותו במשמר. הוא לא יסתובב בין גויי הארץ, לא יראה ולא ישמע מה שאינו צריך. ושם בבית הסוהר לא יחסר לו מאומה, ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד, ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר (שם לט-כא), וישב שם עשר שנה על התורה ועל העבודה בקדושה ובטהרה. ומשם יצא תיכף לגדולה, להיות משנה למלך. והוא נתון ברשותו, להמשיך הנהגתו בקדושה.

ועל דרך זה היה במשה רבינו, בחור צעיר בן עשרים שנה היה כשברח ממצרים (שמו"ר א-כו), ויצטרך להתגורר יחידי במדין עד שמונים שנה, כמה התרפקאות יעברו עליו עד שיראה עוד יהודי לנגד עיניו. על כן חס עליו ה' ונתנו בבית הסוהר עשר שנה, שם ישב ועסק בתורה ועבודה, כאברך היושב בכלל עשר שנה קודם שיוצא למסחר, ובימים אלו התעצם בקדושתו, והניח יסוד על כל ימי חייו. ולכן מצינו שקירב משה את חותנו בכבוד גדול, שיצא עם כל ישראל לקראתו (יה-ז), שהכיר לו טובה על החסד שעשה

והכית בצור במטך ויצאו ממנו מים. אמנם הכוונה, כי עד עתה השתמש בהמטה לעשות בו דינים במצרים, והוצרך תמיד להפוך את המטה, כדי להפוך צירוף השם הוי"ה, אבל עתה הוא צריך להשתמש בו לעורר רחמים, להוציא מים מן הצור, והוצרך להשתמש בו ביושר. וזהו שאמר זמטך אשר הכית בו את היאור קח בידך, אותו צד של המטה שהכית בו את היאור, עתה קח אותו צד בידך, כדי שתהא שם הוי"ה ביושר, להוציא להם מים מן הצור ודפח"ח.

ומעתה מובן בפשיטות, שכאשר הוצרך משה לקרוע את הים, הוצרך לעורר רחמי שמים במדה גדושה נגד הקיטרוגים, מה נשתנו אלו מאלו. ועד עתה השתמש תמיד בהמטה באופן הפוך, שמתחלה הפך המטה לצדו האחר, שתהא הצירוף שם הוי"ה שלא ביושר, ואחר כך השתמש בו. אבל כעת אמר לו ה' שלא יהפוך המטה, אלא כמו שמונח בידך, ואתה 'הרם' את מטך ונטה ידך על הים ובקעהו, אין לך אלא להרים אותו כמו שהוא ונטה אותו על הים, ויקרע הים, ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה.

ובזה נראה לבאר מה שאמר הכתוב (תהלים קמה-טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. כי הנה השם הוי"ה הוא שורש הרחמים, אשר על ידו נשפע חסד גם לפחותי הבריאה עד אין תכלית. אך כל זה הוא כאשר השם הוי"ה הוא ביושר, ואז השם מתחלת באות יו"ד. אבל כאשר השם מהופך, אז הסיום היא באות יו"ד, ואז נשפע ממנו דין, שמהפכת מדת הרחמים לדין. ועל כן אמר בשבחו של מקום 'פותח את ידך', אתה פותח את השם הוי"ה באות יו"ד, שמשמש בהשם כסדרן, ולכן 'משביע לכל חי רצון', השפע מגיע לכל חי, שרחמי ה' הם עד אין קץ.

עמו. והגם שהוא חשב לרעה אלקים חשבה לטובה, אשר על ידו נתעלה והגיע למדריתו הרמה.

*

ומעתה נחזור לבאר מה שאמר, ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו. והוא על פי שמצינו במכה הראשונה שעשה משה בהמטה, כתיב, כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה', הנה אנכי מכה במטה 'אשר בידי' על המים אשר ביאור ונהפכו לדם (יז-י). ולכאורה תיבות אלו נראים כמיותרים. וכתוב בספר קהלת משה (ד"ה ויושט המלך לאסתר) בשם כתבי האר"י זצ"ל, כי על המטה היו חקוקות ד' אותיות של שם הוי"ה באורך מלמעלה למטה. והנה צירוף שם הוי"ה ביושר משפיע רחמים, אבל כשהצירוף מהופך הוה"י משפיע דין, כדרך אותיות תשר"ק ששורשם דין.

ומעתה כיון שעל המטה היה חקוק שם הוי"ה ביושר, כאשר היה צריך להמשיך דינים על מצרים, הוצרך להפוך תחלה את המטה, ומה שהיה בידו למעלה תהיה כעת למטה, כדי שתהא הצירוף הוה"י להמשיך דין על מצרים. וזהו שאמר הנה אנכי מכה במטה 'אשר בידי', באותו הצד שהוא תמיד למעלה בידי, אהפוך אותו כדי להכות באותו הצד את היאור, כדי שתהיה האותיות הוי"ה שלא כסדרן, ועל ידי זה ונהפכו לדם.

ובזה הוסיף לבאר מה שנאמר להלן בפרשה, כאשר הכה משה את הצור להוציא מים לישראל, כתיב, זמטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת' וגו' והכית בצור ויצאו ממנו מים (יז-ה). ויש כאן אריכות הלשון ודי באמרו,

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' חיים אפרים נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בתו למול טוב	מוה"ר ר' וואלף מארקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' ישראל אשר פראמאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בנו למול טוב
מוה"ר ר' אליקים באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' ברוך אברהם לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה שמואל מעזעי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב